ISSN: 2181-3906 2026

International scientific journal
«MODERN SCIENCE AND RESEARCH»
VOLUME 5 / ISSUE 11 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

MAKTABGACHA TA’LIMDA MUSIQIY-RITMIK FAOLIYATNI RAQAMLI RESURSLAR ASOSIDA TASHKIL ETISH METODIKASI

G‘ulomova Muslimaxon Ahmadillo qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta’lim kafedrasi stajyor-o‘qtuvchisi.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24072112

Annotatsiya. *Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqiy-ritmik faoliyatni raqamli ta’lim resurslari asosida tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari, metodik yondashuvlari va samarali usullari yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali bolalarning musiqiy eshitish qobiliyati, ritmni his etishi, ijodkorligi, harakat muvofiqligi va estetik didini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan.*

Musiqiy-ritmik mashg‘ulotlarda interaktiv multimedia vositalari, animatsiyalar, audio va videomateriallar hamda raqamli musiqiy o‘yinlardan foydalanish metodikasi bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: *maktabgacha ta’lim, musiqiy-ritmik faoliyat, raqamli texnologiyalar, multimedia, interaktiv ta’lim, musiqiy tarbiya, ritm, musiqiy qobiliyat, innovatsion metodika, raqamli resurslar.*

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonida ta’lim tizimining barcha bosqichlarida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tizimida bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim-tarbiya jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Maktabgacha yosh davri bolaning jismoniy, aqliy, ruhiy va estetik rivojlanishida muhim bosqichdir. Ushbu davrda musiqa bolaning hissiy olamini boyitish, atrof-muhitni idrok etish, ijodiy fikrlash va harakat faolligini rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Xususan, musiqiy-ritmik faoliyat bolalarda musiqa ohangini his qilish, ritmga mos harakatlanish, tana muvozanatini saqlash, harakatlarni muvofiqlashtirish va jamoada faol ishtirok etish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

An’anaviy musiqiy mashg‘ulotlarni zamonaviy raqamli resurslar bilan uyg‘unlashtirish ta’lim jarayonining mazmunini boyitadi, bolalarning mashg‘ulotga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va musiqiy faoliyatni yanada qiziqarli tashkil etish imkonini beradi.

Musiqiy-ritmik faoliyatning pedagogik ahamiyati

Musiqiy-ritmik faoliyat — bu musiqa mazmuni, sur’ati, xarakteri va ritmiga mos ravishda turli harakatlarni bajarish orqali bolaning musiqiy hamda jismoniy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik jarayondir.

1. Musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish. Bolalarda tovushlarning baland-pastligi, davomiyligi, kuchi va ohang xususiyatlarini farqlash ko‘nikmalari shakllanadi.

2. Ritmni his etishni rivojlantirish. Musiqa sur’atiga mos qadam tashlash, chapak chalish, sakrash va boshqa ritmik harakatlarni bajarish malakalari mustahkamlanadi.

3. Harakat koordinatsiyasini shakllantirish. Musiqa va harakat uyg‘unligi orqali bolaning muvozanatni saqlashi va tana harakatlarini boshqarish qobiliyati rivojlanadi.

4. Ijodkorlikni rag‘batlantirish. Bolalar musiqa xarakteriga mos mustaqil harakatlar o‘ylab topish, obraz yaratish va o‘z tasavvurlarini namoyon etishga o‘rganadilar.

5. Jamoaviy hamkorlikni rivojlantirish. Guruh bo‘lib raqsga tushish, musiqiy o‘yinlarda ishtirok etish va sheriklar bilan uyg‘un harakatlanish ko‘nikmalari shakllanadi.

Shu jihatdan musiqiy-ritmik faoliyat nafaqat musiqiy tarbiya, balki bolaning har tomonlama kamol topishida ham muhim o‘rin egallaydi.

Raqamli resurslarning musiqiy ta’limdagi imkoniyatlari

Raqamli resurslar musiqiy-ritmik mashg‘ulotlarni ko‘rgazmali, interaktiv va bolalar uchun tushunarli shaklda tashkil etishga yordam beradi. Ular orqali musiqa tinglash, ritmik harakatlarni kuzatish, musiqiy obrazlarni tasavvur qilish va mustaqil ijodiy faoliyatni amalga oshirish mumkin.

1. Audioresurslar. Turli xarakterdagi musiqiy asarlar, milliy kuylar, bolalar qo‘shiqlari va ritmik musiqalardan foydalanish bolalarda musiqiy eshitish va ritmni his qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

2. Videomateriallar. Milliy raqslar, bolalar raqslari, musiqiy harakatlar va ritmik mashqlar aks etgan videolar bolalarga harakatlarni ko‘rgazmali tarzda o‘rganish imkonini beradi.

3. Interaktiv multimedia vositalari. Sensor ekranlar, interaktiv doskalar va multimedia taqdimotlari orqali bolalar tovushlarni farqlash, ritmni takrorlash va musiqiy topshiriqlarni bajarishlari mumkin.

4. Raqamli musiqiy o‘yinlar. Musiqiy tovushni topish, ritmni takrorlash, cholg‘u asboblarini ovozidan aniqlash va musiqa xarakteriga mos harakatni tanlash kabi o‘yinlar mashg‘ulot samaradorligini oshiradi.

5. Raqamli taqdimot va animatsiyalar. Rangli tasvirlar, harakatlanuvchi obrazlar va musiqiy belgilar yordamida bolalarning diqqatini jalb qilish hamda musiqiy tushunchalarni oson o‘zlashtirishga erishish mumkin.

Raqamli resurslardan foydalanishda asosiy e’tibor texnologiyaning o‘ziga emas, balki uning bolalarning rivojlanishiga ko‘rsatadigan pedagogik ta’siriga qaratilishi lozim.

Musiqiy-ritmik faoliyatni raqamli resurslar asosida tashkil etish metodikasi

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqiy-ritmik mashg‘ulotlarni raqamli resurslar yordamida tashkil etish muayyan metodik bosqichlar asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiq.

Birinchi bosqich — tayyorgarlik bosqichi. Ushbu bosqichda pedagog mashg‘ulotning maqsadi va vazifalarini belgilaydi, bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga oladi hamda mos raqamli materiallarni tanlaydi. Masalan, kichik guruh bolalari uchun sodda ritmik kuylar va qisqa animatsion videolar, katta guruh bolalari uchun esa murakkabroq ritmik topshiriqlar va musiqiy harakatlar tanlanadi.

Ikkinchi bosqich — musiqiy idrokni shakllantirish. Mashg‘ulotning ushbu qismida bolalarga turli xarakterdagi musiqiy asarlar tinglatiladi. Ekranda musiqa xarakteriga mos tasvirlar namoyish etiladi. Masalan, sokin musiqa tinglanganda tabiat manzaralari, quvnoq musiqa ijro etilganda esa harakatlanuvchi obrazlardan foydalanish mumkin.

Pedagog bolalarga quyidagi savollar bilan murojaat qiladi: Tinglangan musiqa qanday xarakterga ega? Musiqa tezmi yoki sekinmi? Ushbu musiqaga qanday harakatlar mos keladi?

Musiqani tinglaganda qanday kayfiyat paydo bo‘ldi?

Uchinchi bosqich — ritmik harakatlarni bajarish. Bu bosqichda bolalar raqamli ekran orqali namoyish etilgan harakatlarni musiqa ritmiga mos ravishda takrorlaydilar. Masalan, ekranda ko‘rsatilgan obrazlar asosida qadam tashlash, chapak chalish, aylanish, sakrash va qo‘l harakatlarini bajarish mumkin. Bunda pedagog bolalarning harakatlarni to‘g‘ri bajarishi, musiqa sur’atiga moslashishi va harakatlar uyg‘unligini nazorat qiladi.

To‘rtinchi bosqich — interaktiv musiqiy o‘yinlar. Bolalarning mashg‘ulotga bo‘lgan qiziqishini oshirish uchun raqamli musiqiy o‘yinlardan foydalaniladi. Masalan, musiqa yangraganda bolalar uning xarakteriga mos harakatni bajaradilar. Musiqa to‘xtaganda esa harakatsiz holatda qoladilar. Bu kabi o‘yinlar bolalarda diqqat, eshitish xotirasi, tezkor fikrlash va harakatlarni boshqarish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Beshinchi bosqich — yakuniy tahlil va rag‘batlantirish. Mashg‘ulot yakunida bolalarning faolligi, ritmga mos harakatlanishi, musiqani farqlashi va ijodiy yondashuvi kuzatiladi. Pedagog bolalarni rag‘batlantiradi hamda keyingi mashg‘ulotlarda rivojlantirilishi zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni aniqlaydi.

Raqamli resurslar asosida musiqiy-ritmik mashg‘ulotlarning amaliy namunalari

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda raqamli resurslardan foydalanishning samarali usullaridan biri musiqiy-didaktik o‘yinlarni tashkil etishdir.

1. “Musiqa xarakterini top” o‘yini. Maqsad: bolalarda musiqani tinglash, uning xarakterini farqlash va unga mos harakatlarni tanlash ko‘nikmalarini shakllantirish. Tashkil etilishi: pedagog ekranda quvnoq, sokin va jo‘shqin musiqa namunalarini navbat bilan namoyish etadi. Bolalar tinglangan musiqaga mos ravishda harakat bajaradilar. Masalan, sokin musiqada sekin yurish, quvnoq musiqada yengil sakrash, jo‘shqin musiqada faol harakatlanish taklif etiladi.

2. “Ritmni takrorla” o‘yini. Maqsad: bolalarda ritmni eslab qolish va uni qayta takrorlash qobiliyatini rivojlantirish. Tashkil etilishi: ekranda turli ritmik belgilar yoki animatsiyalar ko‘rsatiladi. Audio orqali berilgan ritmga muvofiq bolalar chapak chaladilar, oyoq bilan ritm uradilar yoki bolalar cholg‘u asboblaridan foydalanadilar.

3. “Sehrli cholg‘ular” o‘yini. Maqsad: bolalarda cholg‘u asboblari tovushlarini farqlash va musiqiy tafakkurni rivojlantirish. Tashkil etilishi: ekranda doira, nay, dutor, rubob, pianino va boshqa cholg‘u asboblarining tasvirlari ko‘rsatiladi. Har bir cholg‘uning ovozi eshittiriladi. Bolalar qaysi cholg‘u ijro etilganini aniqlaydilar va uning tasvirini topadilar.

4. “Raqsni davom ettir” o‘yini. Maqsad: bolalarda ijodiy fikrlash, mustaqil harakat yaratish va musiqiy ritmga moslashish qobiliyatini rivojlantirish.

Tashkil etilishi: ekranda qisqa raqs harakatlari namoyish etiladi. Bolalar ushbu harakatlarni takrorlaydilar va keyin o‘zlari yangi harakatlar qo‘shib, raqsni davom ettiradilar.

Mazkur o‘yinlar orqali bolalarda musiqiy qobiliyatlar bilan bir qatorda mustaqillik, ijodkorlik va jamoada ishlash ko‘nikmalari ham rivojlanadi.

Pedagogning raqamli musiqiy faoliyatni tashkil etishdagi vazifalari

Raqamli resurslardan foydalanish jarayonida musiqa rahbari va tarbiyachining pedagogik mahorati alohida ahamiyatga ega. Chunki texnologiya ta’lim jarayonining maqsadi emas, balki pedagogik vazifalarni amalga oshirish vositasidir.

Pedagog quyidagi vazifalarni bajarishi lozim:

• bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos raqamli resurslarni tanlash;
• mashg‘ulot mazmuniga mos audio va videomateriallarni oldindan tayyorlash;
• raqamli vositalardan foydalanishda bolalarning faol ishtirokini ta’minlash;
• musiqa va harakat uyg‘unligini tashkil etish;
• bolalarning ijodiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash;
• raqamli qurilmalardan foydalanish vaqtini me’yorlashtirish;
• bolalarning xavfsizligi va sog‘lom rivojlanishini ta’minlash.

Shuningdek, raqamli vositalardan foydalanish an’anaviy musiqiy faoliyatni siqib chiqarmasligi kerak. Jonli musiqa ijrosi, pedagogning bevosita namoyishi, milliy cholg‘u asboblari va jamoaviy harakatlar mashg‘ulotning muhim tarkibiy qismi bo‘lib qolishi zarur.

Raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi

Musiqiy-ritmik faoliyatni raqamli resurslar asosida tashkil etish bir qator pedagogik imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Ko‘rgazmalilikning ortishi bolalarning musiqiy obrazlarni yaxshiroq tasavvur qilishiga yordam beradi. Audio va video materiallarning uyg‘unligi esa eshitish hamda ko‘rish orqali idrok etishni faollashtiradi.

Bunday mashg‘ulotlar natijasida bolalarda quyidagi rivojlanish ko‘rsatkichlarini kuzatish mumkin:

• musiqiy tovushlarni farqlash va tinglashga qiziqishning ortishi;
• musiqa sur’ati va ritmiga mos harakatlanish ko‘nikmasining shakllanishi;
• harakatlar muvofiqligi va jismoniy faollikning rivojlanishi;
• musiqiy obrazlarni mustaqil ifodalash qobiliyatining kuchayishi;
• milliy musiqa va cholg‘u asboblariga qiziqishning ortishi;
• jamoaviy musiqiy faoliyatda faol ishtirok etish ko‘nikmasining shakllanishi.

Ushbu natijalarni aniqlash uchun pedagog muntazam pedagogik kuzatuv, amaliy topshiriqlar va bolalarning individual rivojlanish dinamikasini tahlil qilish usullaridan foydalanishi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli resurslardan foydalanishda ekran qarshisida uzoq vaqt qolish, yoshga mos bo‘lmagan materiallarni tanlash va jonli harakat faoliyatining kamayishi kabi holatlarning oldini olish zarur. Mashg‘ulotlar qisqa, mazmunli, harakatga boy va bolalarning tabiiy faolligiga mos bo‘lishi lozim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’limda musiqiy-ritmik faoliyatni raqamli resurslar asosida tashkil etish zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar musiqiy mashg‘ulotlarning mazmunini boyitish, bolalarning qiziqishini oshirish va musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Ayniqsa, audio va videomateriallar, interaktiv o‘yinlar, animatsiyalar hamda multimedia taqdimotlaridan maqsadli foydalanish bolalarning musiqani idrok etishi, ritmni his qilishi, mustaqil harakatlanishi va ijodiy fikrlashini qo‘llab-quvvatlaydi.

Biroq raqamli vositalardan foydalanishda bolaning yosh xususiyatlari, individual imkoniyatlari, jismoniy faolligi va psixologik holati doimo e’tiborga olinishi zarur. Eng samarali yondashuv raqamli resurslarni jonli musiqa, milliy raqslar, cholg‘u asboblari va bevosita pedagogik muloqot bilan uyg‘unlashtirishdir.

Demak, raqamli texnologiyalar bilan boyitilgan musiqiy-ritmik faoliyat maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy, jismoniy, estetik va ijodiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi samarali pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi O‘RQ-595-son Qonuni. 2019-yil 16-dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son qarori. “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida”.
3. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. Takomillashtirilgan nashr. Toshkent, 2022.
4. Hasanboyeva O.U. va boshqalar. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent.
5. Vygotskiy L.S. Bolalar psixologiyasi va rivojlanish nazariyasiga oid ilmiy qarashlar.
6. Orff C. Music for Children. Schott Music.
7. Gordon E.E. A Music Learning Theory for Newborn and Young Children. GIA Publications.